

UDC: 929-055.2(=411.16)(497.113 Subotica)"19/20"(49.32)

Svetlana E. Tomić*

Alfa BK Univerzitet

Fakultet za strane jezike

O DOPRINOSU ZNAMENITIH JEVREJKI SUBOTICE (1863-1947)

(Margareta Bašaragin, *Znamenite Jevrejke Subotice*, Novi Sad: Udruženje „Ženske studije i istraživanja“ i Futura publikacije, 2020)

Prevashodno zahvaljujući emeriti prof.dr Svenki Savić, Ženske studije iz Novog Sada već duže vreme su prepoznate kao institucija koja sistematski doprinosi rekonstrukciji prošlosti ženske kulture. Rezultate tih istraživanja redovno prati aktivna izdavačka produkcija ali i digitalizacija takvih poduvata, što omogućava besplatnu, brzu i laku dostupnost građe zainteresovanim čitaocima i naučnoj zajednici uopšte.¹ Jedan od prvih projekata predstavljala je istoriografija istaknutih žena Novog Sada - *Znamenite žene Novog Sada*, 2001, koji je uredila Gordana Stojković. Ocenjen je kao veoma značajan doprinos istraživačica pomenute institucije, a osim toga postao je i instruktivan model za slične istraživačke i izdavačke poduhvate koji su potom usledili, a kojih sada, dve decenije kasnije, nije malo.²

---

* tomic.svetlana@gmail.com

¹ Knjige su dostupne na sajtu Udruženja: <http://www.zenskestudije.org.rs/>

² Jedan skoriji primer predstavlja npr. monografija - Dragana Miloradović, *Osvajanje sfere javnog života: uloga žena u društvenom i kulturnom životu Požarevca krajem XIX i početkom XX veka* (Požarevac: Istorijski arhiv Požarevac, 2019).

Dr Margareta Bašaragin je doktorirala na Univerzitetu u Novom Sadu 2017. godine na temu „Interakcija roda, jezika i kulture u formatiranju identiteta učenica osmog razreda osnovne škole u procesu dvojezične nastave u Vojvodini“. Na osnovu pomenute disertacije štampana je monografija *Rod, kultura i diskurs razgovora u razredu* (Novi Sad: Vojvođanska akademija nauka i umetnosti, 2019) koja donosi dragocene teorijske i empirijske uvide o odnosu roda, jezika i nastave srpskog i mađarskog jezika i književnosti u Srbiji. U toj studiji, Bašaragin je pomoću brojnih naučnih radova na nemačkom jeziku osvežila i dopunila dominantno anglofonu kritičkoteorijsku recepciju feminističke lingvistike. Retke studije u srpskoj naučnoj zajednici o strukturi i organizaciji razgovora u razredu zahvaljujući dr Margareti Bašaragin sada su prvi put urađene, a prvi put je predstavljena i rodno osetljiva analiza udžbenika pisanih na mađarskom jeziku kao jednom od jezika nacionalnih zajednica koji su u službenoj upotrebi u Srbiji. Rezultati pokazuju da je implicitna rodna diskriminacija deo skrivenog diskursa; potvrđena je eksplicitna diskursna upotreba jezika nastavnica; premda je utvrđen niz konceptualnih razlika u čitanci za mađarski jezik, tu čitanku u odnosu na čitanke za srpski jezik ne razlikuje patrijarhalni vrednosni sistem. Takođe su značajne i njene analize vannastavnih aktivnosti. U tim pionirskim radovima Bašaragin pokazuje kao uticajne rodne, jezičke i kulturne elemente identiteta učenika i učenica. Čitav spektar predstavljenih primera otkrivaju rodne stereotipe i diskriminaciju na osnovu pola, zbog čega je ta prva monografija Margrete Bašaragin od velikog značaja i koristi sada, tokom aktuelne debate o rodno osetljivom jeziku a povodom novousvojenog Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

Druga istraživanja Margarete Bašaragin zapažena su na međunarodnim konferencijama i webinarima. Njeni naučni članci tiču se komparativnih lingvističkih analiza (nemačkog i srpskog jezika), mogućnostima urođnjavanja metodike nastave, kao i poboljšanjem interakcije u nastavi. Bašaragin istražuje seksističke i antiejdz upotrebe jezika u štampanim i vizuelnim medijima. Priredila je i nedavno objavila knjigu *Starost i rod u vremenu i prostoru: Šta starije žene (ne) mogu u Srbiji danas* (Novi Sad: Udruženje „Ženske studije i istraživanja“ i Futura publikacije, 2021).

Brošura Margrete Bašaragin *Znamenite Jevrejke Subotice* rezultat je novog projekta Udruženja „Ženske studije i istraživanja“ koji je finansijski podržao Grad Subotica. Publikacija iako nevelika obimom zapravo predstavlja vrstu dragocenog kritičkog sagledavanja tradicionalne historiografije i kulture sećanja u Srbiji, koja ignoriše doprinose žena i ne priznaje ih kao subjekte istorije. Brošura ima 52 strane, sadrži „Zahvalnicu“, „Predgovor“, deset biografija Jevrejki i tri popratna teksta - „O Udruženju Ženske studije“, „Summary“ i „Biografija autorke“.

U „Predgovoru“, Margareta Bašaragin je sažeto opisala cilj projekta, ukazujući na istorijsko-društveni kontekst pojave žena i njihovog rada. Knjiga ima za cilj

„promovisanje interkulturalnog dijaloga u multinacionalnoj i multikonfesionalnoj sredini grada Subotice kroz istraživanje i promovisanje kulturno-istorijskih vrednosti doprinosa znamenitih Jevrejki Subotice rođenih tokom poslednjih 150 godina (1863-1947).“ (str.5).

U uvodnom tekstu, Bašaragin osvetljava početak doseljavanja Jevreja u Suboticu (prva polovina 18.veka) i trenutak promene statusa Jevreja kada su Austro-mađarskom nagodbom iz 1867. stekli puno građansko pravo. Autorka prati opšti doprinos Jevreja i Jevrejki razvoju društva, osnivanje ženskih obrazovnih i aktivističkih institucija, kao i retrogradno promenjen položaj jevrejskih žena između dva svetska rata, što je period iz kojeg, kako autorka skreće pažnju, nedostaju podaci o zanimanjima Jevrejki. Bašaragin ukazuje na višejezičnost Jevreja i njihovu brigu o obrazovanju. Za Suboticu, i drugi istoričari su tvrdili da Jevreji već „tokom 19.veka postaju važan činilac kulturnog i društvenog života (Libman 2009, 33)“ (str.6). Margareta Bašaragin čitaocima skreće pažnju na doprinos Jevreja u raznim sferama kulture, nauke, umetnosti Subotice. Jedan od takvih uverljivih primera je i Druga sinagoga, koja je 1974. uvrštena u svetsku baštinu pod zaštitom UNESKO organizacije. Autorka prati i tragične posledice politike na sudbinu Jevreja od Drugog svetskog rata i skreće pažnju na znatno promenjene i neusaglašene demografske podatke.

Koristeći objavljenu građu koja je shodno starom istorizmu pretežno bila posvećena Jevrejima ali ne i Jevrejka, druge pisane materijale u Jevrejskoj opštini Subotica i naročito u Istorijskom arhivu Subotice, kao i prekookeansku prepisku, Bašaragin je rekonstruisala biografije deset istaknutih Jevrejki Subotice. Reč je o industrijalki Terezi Šreger, direktorki banke dr Lenki Reves (rođ Kraus), lekarki dr Margiti Hercl, hemičarki i univerzitetskoj profesorki dr Jolandi Hojman, suvlasnici porodične firme Jelisveti Alajn, revolucionarki, komunistkinji, partizanki i političarki Idi Sabo, profesorki hemije sa uglednom međunarodnom karijerom Dr Veri Zdravković, glumici, književnici i slikarki Evi Ras, međunarodno priznatoj novinarki Miri Adanji Polak, sociološkinji, borkinji i političarki međunarodnog uticaja Sonji Licht.³

Svaki biografski tekst sadrži fotografiju i popis korišćene literature. Ilustrativni prilozi za žene iz prošlosti uvek predstavljaju svojevrsan istraživački

---

³ Margareta Bašaragin je nedavno uredila monografiju *Sonja Licht: životna priča* (Novi Sad: Futura publikacije i Udruženje „Ženske studije i istraživanja“, 2021).

poduhvat, a takođe su i sredstva čuvanja sećanja na nečiji lik i delo.⁴ Uz neke tekstove predstavljeni su arhivski i novinski prilozi. Novinski tekst o Terezi Šreger (str.15) autorka je koristila i kao potrebno upozorenje o tome da u našoj kulturi i krajem 20.veka postoji antisemitizam i mržnja prema uspešnim ženama.

U brošuri je najavljen nastavak ovog projekta u kojem bi se istražile „neke još neotkrivene ili manje poznate Jevrejke Subotice.“ (str. 12). Na sada ostvarenom projektu *Znamenite Jevrejke Subotice* možemo čestitati autorki. Pomoću adekvatne metodologije rada Margareta Bašaragin je upostavila relevantnu istoriografsku osnovu o deset Jevrejki Subotice za buduća istraživanja. Ukorenjeno pamćenje stereotipnih predstava o ženi nadomešta se analizom različitih uloga koje su žene imale u javnoj sferi rada: preduzetnica, lekarki, naučnica, borkinja, političarki, umetnica... Pošto su tehnologije sećanja zapravo tehnologije uticaja, sa ovakvim istraživanjem jača se svest o značaju žena za emancipaciju društva, o njihovim doprinosima u ekonomiji, nauci, politici, umetnosti, kulturi u najširem značenju. Dekonstruisano znanje pokazuje da su Jevrejke iz Subotice imale lokalni, regionalni i međunarodni značaj, i da po tom uticaju treba da se pamte.

Datum prijema: 27. 08. 2021.

Datum ispravki: 27. 10. 2021.

Datum odobrenja: 27. 10. 2021.

---

⁴ O toj sprezi sećanje-lik-delo više videti kod Svetlana Tomić *Slavne i ignorisane: Ka kritičkoj kulturi pamćenja* (Beograd: Univerzitet Alfa BK, Fakultet za strane jezike, 2018).